

Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, πορεία τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι εἰκὼν ἀξιοθέατος, καθόσον αὐτὸς ἠϋξήσε καὶ διεδόθη ἀπ' αἰῶνος εἰς αἰῶνα ἐπὶ τῆς γῆς, κυριεύων ἐκ περιόδου ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Κατὰ πρῶτον ἀνεφύη εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν κεντρικὴν δηλ. καὶ μυστηριώδη Ἰνδίαν, ὅπου οἱ λαοὶ ἔθεσαν κατὰ παράδοσιν τὸν ἐπίγειον παράδεισον. Οὕτω λοιπὸν ὁ πολιτισμὸς ἀνέτειλεν, ὡς ἡ αὐγὴ, εἰς τὴν Ἀνατολήν· ἐξαπλωθεῖς δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν τὴν πατρίδα τῆς αὐγῆς, ἐξέτεινε τὴν μία χεὶρα του εἰς τὴν Κίναν, ἐκεῖ ἔνθα ἐφευρέθησαν τὰ ἱερογλυφικὰ, τὸ πυροβολικὸν καὶ ὁ τύπος, ὡς πρώτη σκιαγραφία τῶν μελλόντων ἔργων του καὶ ὡς δεῖγμα στερεὸν τῶν ὅσα ἔμελλε ποτὲ νὰ πράξῃ. Διὰ τῆς ἄλλης ἀνήγειρεν εἰς τὴν Δύσιν τὰ μεγάλα βασίλεια τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Περσίας καὶ τῆς Χαλδαίας, ὅπου ὑψώθησαν αἰ τεράστιαι πόλεις, ἡ Βαβυλὼν, τὰ Σοῦδα, ἡ Περσέπολις, μητροπόλεις τῆς γῆς, τῶν ὁποίων οὔτε κἂν ἶχνος δὲν διέσωθη πρὸς μαρτυρίαν. Τότε, ἐνῶ ὅλον τὸ ἐπίλοιπον μέρος τοῦ κόσμου ἦτο βεβυθισμένον εἰς τὸ σκότος, ἀνέλαμψεν εἰς τὴν Ἀνατολήν ὁ ὑψηλὸς Θεοκρατικὸς πολιτισμὸς, τοῦ ὁποῦ μοῖλις ἀναφασίνονται, ἀναμέσον τόσων αἰώνων, ἀμβλυντικαὶ τινες ἀκτίνες καὶ γιγαντιαῖα τινα ἶχνη καὶ ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τοῦ διαστήματος τοῦ χρόνου, φαίνεται εἰς ἡμᾶς μυθώδης, ἀβέβαιος καὶ συγκεχυμένος. Ἐν τούτοις ὁ πολιτισμὸς προβαίνει πάντοτε καὶ ἀναπτύσσεται, ὅχι μόνον εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς γῆς ἀλλὰ προχωρεῖ καὶ εἰς τὰ παραθαλάσσια. Οἱ ἄλιεῖς καὶ οἱ ἔμποροι διαδέχονται τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς ποιμένας. Ἐκ τούτου προῆλθον οἱ Τύριοι, οἱ Φρύγες, ἡ Σιδὼν, ἡ Τρῳάς, καὶ ἡ μεταξὺ Τύρου καὶ Σιδῶνος Σάρεπτα, καὶ ἡ Τύρος ἡ τύπτουσα τὰς θαλάσσας, κατὰ τὴν παλαιὰν Γραφήν, διὰ τῶν χιλίων αὐτῆς νηῶν. Τελευταῖον αὐτὸς ἀρχεται νὰ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ κατὰ πρῶτον εἰσχωρεῖ εἰς τὸ σύνορον

αὐτῆς, τοὔτέστιν εἰς τὴν αἰνιγματώδη ἐκείνην Αἴγυπτον, ὅπου ὑπῆρξαν οἱ λαοὶ τῶν ἱερέων, τῶν ἐμπόρων, τῶν γεωργῶν, καὶ τῶν θαλασσινῶν καὶ ὅπουθεν μετέβη ὁ Ἀσιατικὸς πολιτισμὸς εἰς τὸν Ἀφρικανὸν πολιτισμὸν, καὶ τὰ θεοκρατικὰ βασίλεια μετεφέρθησαν εἰς τὰς ἐμπορικὰς δημοκρατίας, δηλαδὴ ἡ Βαβυλῶν εἰς τὴν Καρχηδόνα.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον τῷ ὄντι ἐστηρίχθησαν οἱ τρεῖς πολιτισμοὶ τῆς Ἀσίας, τῆς Εὐρώπης, καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ Αἴγυπτος εἶναι στήλη στηρίζουσα τὸν θόλον τοῦ παλαιοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ὁ πολιτισμὸς ἐκτρέπεται καὶ βαδίζει δύο ὁδοὺς, μίαν πρὸς Ἀρκτον καὶ ἄλλην πρὸς δυσμὰς, καὶ εἰπὼ ἡ Αἴγυπτος πλάττει τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡ Σιδὼν φέρει τὴν Καρχηδόνα εἰς τὴν Ἀφρικὴν τότε ἀλλάσσει ἡ σκηνή. Ἡ Ἀσία σβέννυται καὶ ἡ Ἀφρικὴ τὴν διαδέχεται. Οἱ Καρχηδόνιοι τελειοποιοῦσι τὸ ἔργον τῶν πατέρων των Φοινίκων καὶ ἐνῷ ἄπισθεν αὐτῶν ἐγείρονται ὡς στύλοι τῆς βασιλείας των τὰ Βασίλεια τῆς Νουβίας, τῆς Ἀβυσσυνίας, τῆς Νιγηρίας, τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Νουμηδίας, καὶ καθ' ὃν καιρὸν πληθύνεται καὶ αὐξάνει ἡ πυρίνη αὐτῇ γῇ [ἡ Ἀφρικὴ] ἣτις ἔμελλε νὰ γεννήσῃ τὸν Γιούβαν καὶ τὸν Γιουγούρθαν βασιλεῖς τῆς Νουμηδίας, ἡ Καρχηδὼν κυριεύει τὰς θαλάσσας, τρέχει ἐκ ταῦτομάτου, ἀποβαίνει εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Κυθήρην [Κόρσικα], εἰς τὴν Σαρδηνίαν καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν μεσόγειον θάλασσαν, ἀλλὰ τὰ ἀναρίθμητα πλοιά της ὑπερβαίνουνσι τὰς στήλας τοῦ Ἡρακλέους, ὅπου μετὰ ταῦτα οἱ δειλοὶ θαλασσοπόροι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἐνόμισαν ὅτι εὐρίσκοντο τὰ ὅρια τοῦ κόσμου. Μετ' οὐ πολὺ αἱ Καρχηδονιακαὶ ἀποικίαι διακινδυνεύουσιν εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὑπερβαίνουνσι τὴν Ἰσπανικὴν (Ἰβηρικὴν) [α] Χερσόννησον ἀναβαίνουνσι τολμηρῶς πρὸς τὴν Ἀρκτον καὶ παρα-

(α) Ἰβηρία ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Γεωργίαν, νομίζοντες ὅτι αὐταὶ ἦσαν εἰς τὰ δύο ἅκρα τοῦ κόσμου. Σ. Γ. Μ.

πλέοντες τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Εὐρώπης, φέρουσι τὴν Φοινικικὴν διάλεκτον, πρῶτον εἰς τὴν Βισκαῖαν (Κανταβρίαν) ὅπου αὐτὴ χρωματίζει μὲ παραδόξους λέξεις τὴν παλαιὰν Ἰβηρικὴν διάλεκτον, ἔπειτα εἰς τὴν Ἰρλάνδαν (Ἰβερνίαν) εἰς τὴν Καμβρίαν (Γκάλλης) εἰς τὴν Ἀρμορικὴν, τόπον τῶν Γαλατῶν, δηλ. εἰς τὰ πρὸς Ὠκεανὸν παραθαλάσσιον τῆς Γαλλίας) μεταξὺ τῶν Ποταμῶν Σένας καὶ Λονάρας (Σεκουάρα καὶ Λίγερ) ὅπου ὑπάρχει αὐτὴ μεμιγμένη μέχρι τῆς σήμερον μὲ τὴν πρωτότυπον Κελτικὴν διάλεκτον. Αὐταὶ αἱ ἀποικίαι ἐδίδαξαν ἐκείνους τοὺς ἀγρίους λαοὺς μέρος τῶν τεχνῶν, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς θρησκείας. Ἐδίδαξαν λέγω τὴν τερατώδη λατρείαν τοῦ Καρχηδονιακοῦ Κρόνου, ὃ ὁποῖος ἔγινεν ὁ Κελτικὸς Θεὸς [α] ἢ ὁ Κελτικὸς Ἑρμῆς· τὰς ἀνθρωπίνας θυσίας μέχρι καὶ τοῦ τρόπου τῶν ἀπανθρώπων αὐτῶν θυσιῶν, τὰ θύματα ἐκεῖνα ἅπερ ἔκαιον ἐντὸς κυρτίδων (ὀρνιθοτροφείων) κατεσκευασμένων ἀπὸ λύγον εἰς σχῆμα ἀνθρώπου. Ἡ Καρχηδὼν λοιπὸν μετέδωκεν εἰς τοὺς Κελτοὺς ὃ, τι ἔλαβεν αὐτὴ ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν Διοκρατίαν μεταβληθεῖσαν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγρίου αὐτῆς πολιτισμοῦ. Οἱ Δρυῖδες ἦσαν μάγοι οἱ ὅποιοι μετέβησαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, εἰς αὐτὸν τὸν λαὸν τῶν Κελτῶν ὅλα ἔχουσι συνάφειάν τινα μετὰ τῆς Ἀνατολῆς· καὶ τὰ ἀνέργαστα καὶ τραχέα μνημεῖα τῶν ἔχουσιν Αἰγυπτιακόν τι. Οἱ Ῥουνικοὶ χαρακτήρες εἶχον ἀρχίσει νὰ σημειῶσι τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγροίκων ἐκείνων ἱερογλυφικῶν γραμμάτων, τὴν ὁποίαν ἕως τότε δὲν ἤγγισεν ὁ σίδηρος καὶ εἶναι πιθανὸν οἱ ἰσχυροὶ ναυσιπόροι Καρχηδόνιοι εἰς τὴν ἀμμώδη παραλίαν τῆς Ἀρμαρικῆς,

(α) Οἱ Καρχηδόνιοι ἐσέβοντο περισσώτερον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη τὸν Κρόνον καὶ ἐθυσίαζον εἰς αὐτὸν τὰ ἰδιά των τέκνα· καὶ αἱ μητέρες αὐτῶν παροῦσαι εἰς τὰς θυσίας εὐν ἔκλαιον ἢ ἐσέναζον κατεδικάζοντο εἰς πρόστιμα. Θευτάς ἢ Θευτάτες ὠνόμαζον οἱ Κέλται τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ὀνομαζόμενον Ἑρμῆν. τ. ο. μ.

νὰ ἐναπέθεσαν, ἐκείνο τὸ ἄλλο κολοσσαῖον ἱερογλυφικὸν μνημεῖον, τοῦ ὁποῦν ἡ ἔννοια ἀπώλετο ἐξ αἰτίας τῶν αἰώνων καὶ ἕκαστον στοιχεῖόν του εἶναι ὀβελίσκος κατεσκευασμένος ἐκ τοῦ σκληροῦ λίθου γρανίτου. Ἡ Γαλλικὴ Βρετανία λοιπὸν ἔχει καθὼς ἡ ἐκατόμυλος πόλις τῶν Θηβῶν τὸ παλάτιόν της Καρνάκ, ὅπερ ἔστι ὁ τοῦ Διὸς Ἀμμωνος ναὸς, ἐν ᾧ ὑπάρχει ὀβελίσκος. Ἡ Φοινικὴ τόλμη ἴσως δὲν ἐσταμάτησεν ἐκεῖ, διότι τίς εἶδε μέχρι ποῦ προέβη ἡ Καρχηδών; καὶ δὲν εἶναι παράδοξον τὸ νὰ εὑρεθῇ μετὰ τόσους αἰῶνας εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἔτι ζῶσα ἡ λατρεία τοῦ Ἡλίου, ὁ Βῆλος τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὁ Μίθρα (Μίχρ) τῶν Περσῶν; δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστον τὸ νὰ εὑρεθῶσι ἐκεῖ αἱ Ἑστίαι (θυγατέρες τοῦ ἡλίου) λείψανα τοῦ Ἀσιατικῷ καὶ Ἀφρικανοῦ ἱερατείου, τὸ ὁποῖον ἐδανείσθη ὁμοίως ἡ Ῥώμη ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα; καὶ δὲν εἶναι τέλος πάντων ἐπίσης τεράστιον τὸ ὅτι τὰ εῖρηπια τοῦ Περσῷ καὶ τοῦ Μεξικῷ, μεγαλοπρεπῆ λείψανα ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἐσβεσμένου, νὰ ὁμοιάζωσι τόσον πολὺ, κατὰ μὲν τὸν χαρακτήρα καὶ κατὰ τὰ καλλωπίσματά των, μὲ τὰ Συριακὰ μνημεῖα, κατὰ δὲ τὰ σχήματα καὶ τὰ ἱερογλυφικά των μὲ τὴν Αἰγυπτιακὴν Ἀρχιτεκτονικὴν;

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ Καρχηδόνακὸς κολοσσὸς θαλασσοκράτωρ καὶ κληρονόμος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀσίας, ἐρειδόμενος ἀφ' ἑνὸς μέρους εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, περικυκλῶν ἤδη τὴν Εὐρώπην ἦτον πρὸς καιρὸν τὸ κέντρον τῶν ἐθνῶν, ὁ στρόφιγξ τῆς σφαίρας, τουτέστι ἡ Ἀφρικὴ ἐκυρίευσεν τὸν κόσμον.

Ἐν τούτοις ὁ πολιτισμὸς ἔρριψε καὶ ἓνα σπόρον του, ὁ ὁποῖος, ἔρριζωθη, ἀνεπτύχθη, καὶ διὰ τοῦ πρώτου βλαστήματός του προήγαγε λαὸν ἱκανὸν τοῦ νὰ τὸν προσατεύῃ ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν τῆς Ἀσίας καὶ τῶν ὑψηλοφρόνων ἀπαιτήσεων τῆς γηραιᾶς ἐκείνης μητρὸς τῶν ἐθνῶν. Ἐὰν δὲ αὐτὸς ὁ λαὸς ἐδυνήθη νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ ἱερὸν πῦρ, δὲν ἐδυνήθη ὅμως νὰ τὸ διαδώσῃ διότι ἐς ἐρεῖτο μητρο-

πόλεως καὶ ἐνότητος. Διηρημένη ἡ Ἑλλὰς εἰς μικρὰς πολιτείας, παλαιούσας τὴν μίαν κατὰ τῆς ἄλλης καὶ ἔνδον τῶν ὁποίων ἀντεκρούοντο ἤδη ὅλα τὰ εἶδη τῶν διοικήσεων, ἡ ὀλιγαρχία, ἡ ἀριστοκρατία, καὶ ἡ βασιλεία, ἔνθα μὲν ἐκνενευρισμένη ἐξ αἰτίας προῶν τεχνῶν ἔνθα δὲ περισφιγγομένη ἀπὸ ξενοῦς νόμους, εἶχε περισσοτέραν ὠραιότητα παρὰ δύναμιν, περισσοτέραν κομψότητα παρὰ μέγεθος καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐλεπτύνετο ἐκεῖ, προτοῦ νὰ ἐνδυναμωθῇ. "Οθεν ἡ Ῥώμη σπεύδει νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν λαμπάδα τῆς Εὐρώπης, κλονεῖ αὐτὴν τὴν λαμπάδα ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Καπιτωλίου, καὶ τὴν κάμνει νὰ ρίψῃ ἀπροσδοκῆτους ἀκτῖνας. Ἡ Ῥώμη ὁμοιάζουσα τὸν ἀέτον, τὸ τρομερὸν αὐτῆς σύμβολον, ἐκτείνει εἰς πλάτος τὰς πτέρυγας της, ἐξεκτείνει ἀνδρείως τοὺς ὀξεῖς ὄνυχάς της, λαμβάνει εἰς χεῖρας τὸν κεραυνὸν καὶ πετᾷ. Ἡ Καρχηδὼν ἦτον τότε ὁ ἥλιος τοῦ κόσμου, ὅθεν ἡ Ῥώμη πρὸς αὐτὴν ἐνατενίζει κατὰ πρῶτον τὰ βλέμματά της. Ἡ Καρχηδὼν ἦτο Κυρία τῶν Ὀκεανῶν, τῶν βασιλείων, τῶν ἐθνῶν, ἦτον μεγαλοπρεπής, γέμουσα ἀπὸ λαμπρότητα καὶ πλουσιότητα καὶ ἀκτινοβολοῦσα διὰ τῶν παραδόξων τεχνῶν τῆς Ἀνατολῆς ἦτον κοινωνία ἀνθρώπων ἐντελής, εἰς τὴν ὅποιαν οὐδὲν τῶν ἔργων τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐλλείπετο. Τελευταῖον ἡ μητρόπολις τῆς Ἀφρικῆς εἰς τὸ ἀπόγειον τοῦ πολιτισμοῦ της εὐρίσκετο, καὶ δὲν ἐδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ὑψωθῇ περισσότερον, ὥς περὶ πᾶσα ἡ πρόοδος της ἤθελεν εἶναι παρακμὴ ἐξεναντίας ἡ Ῥώμη οὐδὲν εἶχε, καὶ ἔλαβε μὲν ἤδη πᾶν ὅ,τι ἦτον ἐφικτὸν εἰς αὐτὴν. ἀλλ' αὕτη ἔλαβε διὰ νὰ λάβῃ μᾶλλον ἢ διὰ νὰ πλουτήσῃ· αὕτη ἦτον ἡμιαγρία καὶ ἡμιβάρβαρος καὶ εἶχε χρεῖαν εἰσέτι καὶ ἀνατροφῆς ὁμοῦ καὶ εὐτυχίας. ὅλα ἦσαν ἔμπροσθέν της καὶ οὐδὲν ὀπισθεν.

Καιρὸν τινα οἱ δύο λαοὶ ἕζαντο κατὰ μέτωπον ὁ εἰς ἀντικρὺ τοῦ ἄλλου καὶ ὁ μὲν ἐπαναπαύεται εἰς τὴν λαμπρότητά του, ὁ δὲ αὐξάνεται καὶ μεγαλύνεται ὑπὸ τὴν σκιάν. Κατ' ὀλίγον ὅμως γίνονται ἀνήσυχοι καὶ

οἱ δύο· καὶ ὁ ἀήρ καὶ ἡ θέσις τοῖς λείπεται διὰ τὰ ἀναπτυχθῶσιν. Ἡ Ῥώμη ἄρχεται τὰ σενοχωρῆ τὴν Καρχηδόνα, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ καὶ ἡ Καρχηδὼν ἐνοχλεῖ τὴν Ῥώμην. Αἱ δύο αὗται πόλει κείμεναι εἰς τὰς δύο ἀντικειμένας παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης, βλέπει ἡ μία τὴν ἄλλην κατὰ πρόσωπον, καὶ ἡ θαλάσσια αὕτη δὲν ἦτον τοῦ λοιποῦ ἱκανὴ τὰς διαχωρίσῃ. Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀφρική βαρύνουσα ἡ μία τὴν ἄλλην, ὥσαν δύο ἐπιφορτισμένα ἀπὸ ἡλεκτρισμὸν νέφη, τὰ ὅποια παραπορεύονται τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου, τρέχουσιν τὰ ἀναμιχθῶσι καὶ τὰ γεννήσωσι τὸν κεραυνόν. Τότε ἐγένετο ἡ καταστροφὴ τοῦ μεγάλου ἐκείνου δράματος. Καὶ ποῖοι ἦσαν οἱ παρόντες ἐκεῖ ὑποκριταί; Δύο γενεαί, ἡ μία ἐμπέρων καὶ θαλασσινῶν, καὶ ἡ ἄλλη γεωργῶν καὶ πολεμικῶν. Δύο λαοί, ὁ μὲν βασιλεύων διὰ τοῦ χρυσοῦ, καὶ ὁ ἄλλος διὰ τοῦ σιδήρου· δύο πολιτεῖαι, ἡ μὲν Θεοκρατικὴ, ἡ δὲ Ἀριστοκρατικὴ· ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Καρχηδὼν. Ἡ Ῥώμη μὲ τὸ στράτευμά της, καὶ ἡ Καρχηδὼν μὲ τὸν στόλον της. Ἡ Καρχηδὼν γηραιά, πλουσία καὶ πανούργος. Ἡ δὲ Ῥώμη νέα, πτωχὴ καὶ ἰσχυρά. Ἡ μὲν εἶχε τὸ παρελθόν, ἡ δὲ τὸ μέλλον· ἡ μὲν τὸν νοῦν τῶν ἀνακαλύψεων· ἡ δὲ τὸν νοῦν τῶν κατακτησέων. Ἡ μὲν τὴν ῥαπὴν τῶν θαλασσοποριῶν καὶ ἐμπορίου, ἡ δὲ τὸ δαιμόνιον τοῦ πολέμου καὶ τῆς φιλοδοξίας. Ἡ μὲν εἶχε τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Μεσημβρίαν· ἡ δὲ τὴν δύσιν καὶ τὴν Ἀρκτον. Τελευταῖον δύο κόσμοι, ὁ πολιτισμὸς τῆς Ἀφρικής καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης.

Ἀμφότεραι συμπλέκονται μὲ τὰ ὄμματα καὶ ἡ θέσις ἀμφοτέρων πρὸ τοῦ πολέμου εἶναι ἐπίσης τρομερά. Ἡ Ῥώμη σενοχωρουμένη ἤδη ἐντὸς τοῦ ὅσου κόσμου ἐγνώριζε συνάγει ὅλας τὰς δυνάμεις της καὶ ὅλους τοὺς λαοὺς της. Ἡ δὲ Καρχηδὼν κρατοῦσα δέσμιον τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἀρμορικὴν καὶ ἐκείνην τὴν Βρετανίαν, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐνόμιζον ὅτι εἶναι εἰς τὸ βάθος τοῦ παντός, προσωρμίθη καὶ ἐρρίψε τὴν ἀγκυράν της εἰς τὴν Εὐρώ-

πην. Τότε διερράγη ὁ πόλεμος καὶ ἡ Εὐρώπη μιμεῖται πάντῃ ἀτεχνῶς τὸ ναυτικὸν τῆς ἀντιπάλου της καὶ ἡ μάχη συγκροτεῖται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Χερσόνησον καὶ εἰς τὰς νήσους. Ἡ Ῥώμη ἀντιπαλαίει μὲ τὴν Καρχηδόνα εἰς τὴν Σικελίαν, ὅπου ἡ Ἑλλὰς ἀπήντησε ἤδη τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου μετὰ καιρὸν ἔμελλε νὰ παλαίωσιν ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀφρική, ἡ Ἀνατολή καὶ ἡ Δύσις, ἡ Ἄρκτος καὶ ἡ Μεσημβρία.

Κατ' ὀλίγον-ὀλίγον ὁ πόλεμος ἐξάπτεται, ὁ κόσμος φλέγεται καὶ οἱ δύο κολοσσοὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Καρχηδόνας συμπλέκονται κατὰ τὰ σώματα, παλαίουσιν, ἀφίνονται καὶ πάλιν συλλαμβάνονται, ζητεῖ ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀντρωθῶνται. Ἡ Καρχηδὼν ὑπερβαίνει τὰς Ἀλπεῖς, ἡ Ῥώμη διαπερᾷ τὰ πελάγη, καὶ οἱ δύο λαοὶ ἐνσωματοῦνται εἰς δύο πρόσωπα τὸν Ἀνήβαν καὶ τὸν Σκιπίωνα. περισφίγγονται καὶ ἐξαγριοῦνται ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου διὰ νὰ δώσωσιν τέλος εἰς τὸ δράμα· Μονομαχία τῷ ὄντι ὑπέρμετρος, καὶ πόλεμος θανάσιμος! Ἡ Ῥώμη κλονεῖται καὶ φωνὴν ἀθυμίας ἐκπέμπει· ὁ Ἀνήβας εἰς τὰς πύλας μας! Ἄλλ' ἀνεγείρεται πάλιν, ἐκκενεῖ τὰς δυνάμεις της διὰ τινος τελευταίας προσβολῆς, ὁρμᾷ κατὰ τῆς Καρχηδόνας, καὶ τὴν ἐξαλείφει ἀπὸ τὸν κόσμον.

Τοῦτο εἶναι τὸ μέγιστον θέαμα τῆς ἰσορίας· διότι δὲν εἶναι θρόνος καταπίπτων, πόλις κρημνιζομένη, λαὸς ἀποπνέων, ἀλλὰ συμβέβηκός τὸ ὅποῖον ἅπαξ μόνον ἐφάνη Ἦτον ἄξῃρ ὅσους σβέννυται, ὁλόκληρος κόσμος ὅσους ἐξολοθρεύεται, κοινωνία ἀνθρώπων ἣτις πνίγει ἄλλην κοινωνίαν καὶ τὴν πνίγει ἀνιλεῶς, ὥς οὐδὲν νὰ μείνῃ ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα, καὶ νὰ μὴ μάθωσιν οἱ μέλλοντες αἰῶνες ἄλλο τι περὶ αὐτῆς, ἢ μόνον ὅτι ἂν ἤθελε προαιρεθῇ ὁ ἄσπονδος αὐτῆς ἀντίζηλος. Οἱ μέλλοντες αἰῶνες μόνις ἀναμέσον πυκνοῦ σκότους μέλλουν νὰ διακρίνωσιν ἐκείνην τὴν καθέδραν τῆς Ἀφρικῆς, τὸν βαρβαρικὸν αὐτῆς πολιτισμὸν, τὴν ἁμορφὸν της διοίκησιν τὴν αἵματηρὰν αὐτῆς θρησκείαν, τὸν λαὸν της, τὰ τέχνας της, τὰ γι-

γαντιαία αὐτῆς μνημεῖα, τοὺς ζόλους της οὐτινες ἐξέμυον τὸ γραιγικὸν πῦρ, καὶ τὸν ἄλλον ἐκείνον κόσμον, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισαν οἱ ναύκληροι αὐτῆς καὶ τὸν ὁποῖον οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι ὠνόμασαν περιφρονητικῶς, ἀπολωλότα κόσμον.

Οὐδὲν ἔμελλε νὰ μείνῃ ἐξ αὐτῆς, μόνον μετὰ πολὺν καιρὸν πάλιν ἡ Ῥώμη ἀσθμαίνουσα καὶ ἀποκαμουσα ἀπὸ τὰς νίκας της, ἀνακαλοῦσα τὰς αἰσθήσεις της, καὶ βυθισμένη τρόπον τινα εἰς βυθεῖαν σκέψιν, Ἰέλει εἰπῆ " ὦ Τερατώδης Αἰφρικὴ ! "

Ἄς ἀναπαυθῶμεν ὀλίγον ἰδοὺ τετελεσμένον τὸ μέγα κατώρθωμα, ἰδοὺ ἡ ἔρις τῶν δύο ἡμίσεων τῆς γῆς ἐλύθη. Ταύτην τὴν ἀντενέργειαν τῆς δύσεως κατὰ τῆς ἀνατολῆς τὴν ἐπεχείρησεν ἤδη δις ἡ Ἑλλάς. Τὸ Ἄργος κατεδάφισε τὴν Τροίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆγε νὰ προσβάλλῃ τὴν Ἰνδίαν διὰ μέσου τῆς Περσίας. Οἱ μὲν Ἕλληνες βασιλεῖς κατέστρεψαν μίαν μόνην πόλιν, ἐκείνος ὅμως ὁ τυχοδιώκτης Μακεδὼν ἠνοιξεν ἓν μόνον ἄνοιγμα εἰς τὴν γηραιάν Ἀσίαν, τὸ ὁποῖον πάραυτα ἐκλείσθη μετ' αὐτόν. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ παμμέγεθες δράμα τῆς Εὐρώπης τεινούσης νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀσίας ἦτον χρεῖα ἀθλητοῦ κρείττονος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Ἀλεξάνδρου ἐδέησεν ἡ Ῥώμη.

" Ὅσοι νόες θελήσωσι νὰ ἐρευνῶσι τὰς ἀβύσσους δὲν δύνανται νὰ μὴν ἐρωτήσωσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς· τί ἔμελλεν ἄραγε νὰ ἀποβῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνίσως ἐθιμάμβευεν ἡ Καρχηδὼν κατ' ἐκείνην τὴν πάλιν. Βεβαίως τὸ θέατρον εἴκοσι αἰώνων ἔμελλε νὰ μετατοπισθῇ. Οἱ ἔμποροι ἔμελλε νὰ βασιλεύωσι καὶ οὐχὶ οἱ στρατιῶται, καὶ ἡ Εὐρώπη μένουσα ἔνδον τῆς ὀμίχλης καὶ τῶν δασῶν ἔμελλε νὰ κατασταθῇ ἐπὶ τῆς γῆς πρᾶγμά τι ἄγνωστον.

Ἄλλ' οὕτως ἔδει γενέσθαι. Αἱ ἄμμοι καὶ ἡ ἔρημος ἀνεκάλεσεν ὀπίσω τὴν Ἀφρικὴν, ἡ ὁποία ὤφειλε νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Τῷ ὄντι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς πτώσεως τῆς Καρχηδόνας ὑπερίσχυσεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός. Ἡ

Ρώμη λαμβάνουσα αὔξησιν ὑπερφύῃ, ἀναπτύσσεται καθ' ὅσον ἀρχίζει νὰ διαιρῇται. Ἀφοῦ δὲ ἔγεινε παντοκράτωρ τοῦ γνωστοῦ Κόσμου, μὴν ἔχουσα τοῦ λοιποῦ ξένον πόλεμον, ἔκαμε τὸν ἐμφύλιον, καὶ ὡσὰν παλαιὰ δρῦς, πλατύνεται μὲν, ἀλλὰ κοιλοῦται. Ἐν τούτοις ὁ πολιτισμὸς ἵσταται καὶ στερεοῦται ἐν αὐτῇ· ἦτον ῥίζα, ἐγένετο κορμὸς, καὶ μετ' οὗ παλὺ ἀννψώθη εἰς κορυφὰς δένδρων. Εἰς μάτην οἱ Καίσαρες ἠθέλησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μικρᾶς δυνάμεως τῶν νὰ καταργήσωσι τὴν ἀέναον πόλιν τοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἀνατολήν· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν παρέρχονται, ὁ δὲ πολιτισμὸς μένει, δὲν τοῖς ἀκολουθεῖ καὶ ἀπέρχονται εἰς τὴν βαρβαρότητα. Τὸ Βυζάντιον ἔμελλε νὰ γίνῃ ἱσταμποῦλ καὶ ἡ Ρώμη ἔμελλε νὰ μένῃ Ρώμη, τὸ δὲ Βατικάνον μέλλει νὰ λάβῃ τὸν τόπον τοῦ Καπιτωλίου. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Τὰ πάντα κατέπεσαν ὑπὸ τῆς παλαιότητος περὶ αὐτήν. Ἡ Ἱερὰ πόλις ἀνακαινίζεται, καὶ ἡ βασιλεύουσα πρῶτον διὰ τῆς δυνάμεως, ἐβασίλευσεν ἔπειτα διὰ τῆς πίστεως, ἰσχυροτέρας οὔσης ἀπὸ τὴν δύναμιν. Ὁ Ἅγιος Πέτρος διαδέχεται τὸν Κάισαρα καὶ ἡ Ρώμη δὲν ἐνεργεῖ τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ ὁμιλεῖ μόνον καὶ ὁ λόγος τῆς εἶναι βροντή. Εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Κεραυνοὶ τῆς προσβάλλουσι τὰς ψυχάς. Ὁ νοῦς τοῦ πολιτισμοῦ διαδέχεται τὸν Νοῦν τῆς κατακτήσεως. Αὕτῃ ἐστὶ κάμινος τῆς γηίνης Σφαίρας, ἔχει ἡχῶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, καὶ ὅτι εἰς ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Παππικοῦ δώματος εἶπεν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν, τοῦτο ὁμοίως ἐλέχθη διὰ τὸ πᾶν urbi et orbi, τοῦτέστιν ὅπου ἡ πόλις ἐκεῖ καὶ ὁ κόσμος. Οὕτως ἡ Θεοκρατία ἐποίησε τὴν Εὐρώπην, καθὼς ἄλλη θεοκρατία ἐποίησε τὴν Ἀφρικὴν, καὶ καθὼς ἑτέρα πάλιν τὴν Ἀσίαν. Τὰ πάντα συνάγονται εἰς τὰς τρεῖς πόλεις τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Κιρχηδόνα, καὶ τὴν Ρώμην. Εἰς καθηγητὴς ἐπὶ τῆς καθέδρας τοῦ προεδρεύει τῶν βασιλέων καθημένων ἐπὶ τῶν θρόνων των. Ἡ Ρώμη οὖσα πρῶτιςος τόπος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐγένετο καὶ ὁ πρῶτιςος καὶ ἀναγκαῖος τόπος τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καὶ ὡς ἄγρυπνος μήτηρ φυλάττει τὴν μεγάλην Εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν διασώζει δις ἀπὸ τὰς ἐπι-

δρομάς τῆς Ἀρκτοῦ καὶ ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῆς Μεσημβρίας. Τὰ τείχη τῆς δὲν κατορθοῦσι νὰ ὀπισθοδρομήσῃ ὁ Ἀττίλας καὶ οἱ Βάνδαλοι· χαλκεύει δὲ τὴν σφύραν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Κάρολος Μάγνος κατέθραυσε τὸν Ἀμπδουρράχμαν καὶ τοὺς Ἀραβας. Ἦθελεν εἰπῇ τις μάλιστα ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Ρώμη ἐκληρονόμησε τὸ μῖσος τῆς εἰδωλολατρικῆς Ρώμης κατὰ τῆς Ἀνατολῆς· ὅτε ἶδε τὴν Εὐρώπην ἱκανῶς δυνατὴν νὰ πολεμῇ, ἐδίδαξε καὶ ἐκύρηνε τὴν Σταυροφορίαν, λαμπρὸν καὶ παράδοξον πόλεμον, πόλεμον ἵππευτικὸν καὶ θρησκευτικὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ θεοκρατία ὥπλισε Φεουδαλισμὸν (1) Ἰδοὺ δισχίλια ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα τὰ πράγματα οὕτως εἶχον, καὶ εἴκοσι αἰῶνες καθ' οὓς ἐπικρατεῖ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, δηλ. ὁ τρίτος μέγας πολιτισμὸς, ὅστις ἐπεσκίασε τὴν γῆν καὶ ἴσως ἡμεῖς ἐσμέν περὶ τὸ τέλος αὐτοῦ. Ἡ οἰκοδομὴ μας εἶναι πολλὰ γηραιὰ καὶ διαρρήγνυται πανταχόθεν. Ἡ Ρώμη δὲν εἶναι τοῦ λοιποῦ τὸ κέντρον αὐτῆς ἀλλ' ἕκαστος λαὸς ἔλκει πρὸς τὸ μέρος του τὸ δόγμα, καὶ δὲν ἔχει τοῦ λοιποῦ αὕτη τὴν διοίκησιν τῶν συνειδήσεων. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἀπεπεράτωσε τὸ ἔργον τῆς μεταρρύθμισεως, αὐτὴ ἀπεκεφάλισε τὸν Καθολικισμὸν, καὶ περιέστειλε τὴν μονοκρατορίαν· ἀφείλε τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ὁ δὲ Ναπολέων μαστίζων μετ' ἀφελείας λόγους τὴν Παπικὴν ἐξουσίαν, τὴν κατεδάφισε ἀφελῶν τὸ γοήτευμα αὐτῆς ἀπὸ τὸ φάντασμα.

Τί μέλλει γενέσθαι εἰς τὸ ἐξῆς ἡ Εὐρωπαϊκὴ αὕτη κοινωνία, ἥτις ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἀποβάλλει τὸ Παπτικὸν καὶ μονοκρατικὸν σχῆμα; μήπως ἦλθεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ὁ Πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον εἶδαμεν ἐκ περιόδου νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν

(1) Ἐκ τῆς Γαλλικῆς λέξεως *fiel* παραγομένης ἀπὸ τῆς Λατινικῆς *foedus* ὅπερ σημαίνει συμμαχίαν, συνθήκην· δηλοῖ δὲ ἐν χρήσει κτῆμα εὐγενὲς, ὅπερ κατέχει ὁ πελάτης ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀρχοντος. Τὰ φέουδα ταῦτα ὁμοιάζουσι μὲ τὰ εἰς τὴν Τοσκίαν τιμάρια λεγόμενα κτήματα ὑπὸ τὴν κατοχὴν ὄντα τῶν σιπαχίδων· ἀλλ' ὥς τὰ πρῶτα κατηργήθησαν, οὕτω καὶ τὰ δεύτερα εἰσὶν ἐγγίστα τῆς καταργήσεως. σ. τ. μ.

Ἀσίαν διὰ τὴν ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ τὴν φεύγῃ τὴν Ἀφρικὴν διὰ τὴν ὑπάγῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, μέλλει πάλιν νὰ ἄψεται τῆς ὁδοῦ, καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν μεγαλοπρεπεστάτην ὁδοιπορείαν τοῦ περίξ τοῦ Κόσμου, καὶ δὲν φαίνεται ὅτι αὐτὸς κλίνει πρὸς τὴν Ἀμερικὴν; καὶ δὲν ἐφεύρεν αὐτὸς τρόπους τοῦ νὰ διατρέχῃ τὸν Ὠκεανὸν ταχύτερον, ἢ περὶ διεπέρα ἄλλοτε τὴν μεσόγειον τῷ μένει μὲν εἰς τὸ ἐξῆς πολλὴ ἐργασία εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλ' ἄρα γε τόλμη εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Πολιτισμὸς κατατριβεῖς καὶ παραλλάξας εἰς τὴν παλαιὰν Ἑπειρὸν, μέλλει νὰ ζητήσῃ νέαν καὶ παρθένον γῆν διὰ τὴν νὰ ἀνανεωθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ εἰς αὐτήν. Ἄρα γε δὲν φυλάττει δι' αὐτὴν τὴν νέαν Γῆν νέον ἀξίωμα, νέον λέγω, μολονότι προερχόμενον ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον γεννηθὲν πρὸ δισχιλίων ἐτῶν περίπου· εἰάν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο ποτέ. Ἐνταῦθα θέλω νὰ εἰπῶ περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς προόδου καὶ ἐλευθερίας, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἔσεται ὁ νόμος τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐγένοντο μέχρι τοῦδε μεγάλαι προσαρμογαὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐκεῖ γίνονται ἀπειραιᾶ πόπεραι· ἐκεῖ οἰνεωτερισμοὶ πράττονται ἀνενοχλήτως καὶ δὲν προσκόπτουσιν εἰς κάθε βῆμα εἰς τὰ συντρίμματα τῶν πεπαλαιωμένων ἤδη καὶ κατεδαφισμένων θεσμοθεσιῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς πιστεύομεν μετὰ χαρᾶς προσκληθῇ διὰ τὴν ἀνασκευάσῃ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, ἡ Ἀμερικὴ ἔσεται τὸ κέντρον αὐτῆς τῆς κοινωνίας· ἐξ αὐτῆς τῆς ἐξίας μέλλει νὰ διασκορπισθῇ εἰς τὸν Κόσμον τὸ νέον φῶς, τὸ ὁποῖον πόρρω τοῦ νὰ ξηράνῃ τὰς παλαιὰς Ἑπείρους, μέλλει ἴσως νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς ζωὴν, θερμότητα καὶ νεότητα. Οἱ τέσσαρες Κόσμοι γενήσονται ἀενάως ἀδελφοὶ ἐναγκαλιζόμενοι ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ παγκόσμιος οἰκογένεια μέλλει νὰ διαδεχθῇ τὰς τρεῖς κατὰ διαδοχὴν θεοκρατίας τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας μέλλει νὰ δώκῃ τὸν τύπον τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθερίας, ἥτις μ' ὅλον ὅτι ἀνθρώπινες, εἶναι ὅμως ἄνωθεν καταβαίνουσα.

Ἡμεῖς μὲν ἀγνοοῦμεν, ἀλλ' ἐὰν πέπωται οὕτω γενέσθαι, δηλ. ἐὰν ἡ Ἀμερικὴ μέλλῃ νὰ παραστήσῃ τὴν τετάρτην πράξιν αὐτοῦ τοῦ δράματος τῶν αἰώνων, εἶναι λίαν ἀξιοσημείωτον ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐγεννᾶτο ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἔμελλε προπαρασκευάζων τὴν πολιτικὴν ἀναρχίαν τῆς θρησκείας νὰ εἰσαγάγῃ τὸν σπόρον τοῦ θανάτου εἰς τὴν γηραιὰν τυραννικὴν καὶ Παπικὴν κοινωνίαν τῆς Εὐρώπης, ἐτίκτετο ἄλλος ἄνθρωπος, ἀνακαλύπτων νέαν γῆν, μέλλον ἄσυλον τοῦ φυγᾶδος πολιτισμοῦ· ἐν μιᾷ λέξει, ὁ Χριστόφορος Κολόμβος, εὕρισκεν νέον Κόσμον, ὅτε ὁ Λούθηρος ἐξηφάνιζε τὸν παλαιόν. Ὑπάρχει λοιπὸν πρόνοιά τις περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων!

Ἐκ τοῦ Βικτόρ Χουγγά.

I. A.
